

Ramiz Buzhala *

Kujtim Krasniqi*

MARËVESHJA PËR PRANIMIN E FAJËSISË

Hyrja

Kurorëzimi i Republikës së Kosovës si shtet sovran dhe i pavarur u finalizua me hyrjen në fuqi të kushtetutës me 15 Qershor 2008. Me qëllim të përafrimit dhe harmonizimit të legjislacionit tonë me atë të Bashkimit evropian dhe të drejtën ndërkombëtare si dhe garantimit të lirive dhe të drejtave të njeriut, kushtetuta si akti më i lart politik dhe juridik i shtetit, në nenet 18,19,20,21 dhe 22¹⁴⁴ ka inkorporuar marrëveshjet dhe instrumentet ndërkombëtare si të zbatueshme drejtpërdrejtë dhe me prioritet ndaj dispozitave të ligjeve dhe akteve vendore.

Pas hyrjes në fuqi të kushtetutës rrjedhimisht edhe sistemi i drejtësisë ka pësuar ndryshime reformuese e veçanërisht janë bërë ndryshime në legjislacionin penal, si: ndryshimi dhe plotësimi i Kodit Penal dhe i Kodit të Procedurës Penale, Ligjit mbi Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, të cilat nga 1 janari i vitit 2013 hyjnë në fuqi. Kështu është ndërtuar baza juridike në fushën e drejtësisë penale. Legjislacioni i ri penal ka paraparë shumë institucione të reja, inkriminime të reja, ndryshim dhe ashpërsim të politikës ndëshkimore dhe risi të tjera.

Në Kodin e Procedurës Penale është paraparë për herë të parë në Kosovë edhe institucioni i Marrëveshjes për Pranimin e Fajësisë¹⁴⁵. Pasi që janë inauguruar për herë të parë këto institucione juridike, e me qëllim të promovimit dhe aplikimit në praktik, është i nevojshëm dhe i mirëseardhur studimi i këtij instituti në mënyrë të pavarur shkencore. Për të arritur rezultatet e duhura shkencore, këtij punimi i kemi qasur me metodologji interdisiplinare. Për këtë qëllim, kemi përdorur metoda të ndryshme shkencore si atë historike, sociologjike, normative-juridike, krahasuese dhe analitike. Shpresoj që ky punim të jetë kontribut modest në avancimin e njohurive dhe aplikimin në praktikë të këtij instituti.

Me qëllim të trajtimit sa më të qartë dhe gjithëpërfshirës, objektin e këtij studimi do ta trajtojmë duke filluar nga nocioni, objekti, historiku, procedura ligjore si dhe një përfundim lidhur me rëndësinë e këtij instituti.

* Ramiz Buzhala, kandidatë për prokuror

* Kujtim Krasniqi, kandidate për prokuror

¹⁴⁴ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Neni 18- 22.

¹⁴⁵ Kodi i Procedurës penale, Neni 233 par.1.

1. Nocioni, objekti dhe historiku i marrëveshjes për pranimin e fajësisë

Me qëllim të lehtësimit të punëve në sistemin e drejtësisë penale, e cila është fushë e ndjeshme dhe tejet serioze, Republika e Kosovës ka përcaktuar me ligj dhe po e aplikon institucionin e marrëveshjes për pranimin e fajësisë. Marrëveshja e shkruar në mes të personit ndaj të cilit është ngritur aktakuza e deri në përfundimin e shqyrtimit kryesor dhe Prokurorit të shtetit me ç'rast pra anohet fajësia për veprën penale, nën kushte të caktuara që Prokurori shtetit të tërhiqet nga disa pika të aktakuzës, të përcaktojë kufijtë e zbutjes së dënimit ose të tërhiqet në tërësi nga dënimi në

rast se i akuzuari pranon të jetë dëshmitarë bashkëpunues. Në këtë rast pranimi i tillë ndikon që personat tjerë të pengohen në kryerjen e veprës penale ose të provohet se kanë kryer vepra penale dhe kjo paraqet objektin thelbësor të marrëveshjes për pranim të fajësisë. Kësisoj, marrëveshja për pranimin e fajësisë është institucion i së drejtës së procedurës penale i cili në vete gërsheton çështje të karakterit procedural dhe material penal. Me fjalë të tjera, marrëveshja për pranimin e fajësisë i ofron mundësinë të akuzuarit që në këmbim të pranimit të fajësisë të përfitojë lehtësira në aspektin e caktimit të llojit dhe lartësisë së sanksionit penal.

Në vendet Anglo-saksone dhe ato Euro-kontinentale, institucioni i marrëveshjes së pranimit të fajësisë ka filluar të aplikohet që nga fundi i shek. 20. Shumica e këtyre shteteve kanë krijuar një praktikë solide të zbatimit të këtij institucioni, kurse edhe efektet e tij kanë qenë të mirëseardhura. Këtë institucion, ndonëse në një format më ndryshe e ka njohur edhe e drejta Romake edhe pse në esencë shumica e saj ishte e drejtë e karakterit juridik civil, por edhe të drejtat zakonore të shumë popujve. Si të tillë atë e njehë edhe e drejta jonë zakonore e përmbledhur në Kanunin e Lekë Dukagjinit dhe në kanunet e tjera lokale. Rrjedhimisht, kur çdo kryes i veprave të ndaluara e pranonte fajësinë, trajtohej me butë dhe dënohej më lehtë.

Në Kosovë, me ndryshim-plotësimet e bëra në Kodin Penal dhe në Kodin e Procedurës Penale në vitin 2008, (në tekstin e mëtejshëm KP përkatësisht KPP), është inauguruar si institucion i ri edhe marrëveshja për pranimin e fajësisë. Rrjedhimisht, Kodi i Procedurës Penale i cili ka hyrë në fuqi nga 1 janari i vitit 2013, për këtë institucion bën fjalë në nenin 233.

2. Motivi, interesi i palëve për lidhjen e marrëveshjes

Arsyet nga të cilat udhëhiqen palët për lidhjen e marrëveshjes mbi fajësinë dhe eventualisht përfundimin e marrëveshjes për pranimin e fajësisë janë të shumëfishta. Prokurori, i akuzuari dhe mbrojtësi mund të kenë interes për lidhjen e kësaj marrëveshje. Prokurori “interesi në drejtësi”, ndërkaq, i akuzuari interes personal por që përputhet me interesin e drejtësisë në çështjen konkrete penale.

Konkretisht prokurori, që sa më shpejt ta përfundojë lëndën e që si rezultat kursehen shpenzime nga zhvillimi i procedurës së rregullt, kursehen resurse njerëzore të cilët duhet të angazhohen në një rast (persona zyrtarë, ekspertet dhe bartësit e funksioneve të jurisprudence; pastaj shpenzimeve materiale), si dhe do të arrijë të prova kualitative kundër kryesve tjerë të veprave penale në të cilat nuk kishte mund të ketë qasje prokurori në mënyrë tjetër. Gjithashtu si rezultat

i kësaj marrëveshje do të mundësohej akuzimi dhe dënimi i kryeseve tjerë që është shumë e rëndësishme të format e krimit të organizuar.

I akuzuari, gjithashtu ka interes që të lidh marrëveshje për pranim të fajësisë, ashtu që të merr dënim më të vogël se sa në gjykimin e rregullt, ti shmanget shpenzimeve që do të krijohen gjatë gjyqimit, që mos ti nënshtrohet gjyqimit publik të gjatë, që pranimi i fajësisë të shpreh pendimin e vërtetë për veprën e kryer. Qëllimi i fundit i negocimit të pranimit të fajësisë është lidhja e marrëveshjes mbi kushtet e pranimit të fajit, kontratës në formë të shkruar të cilën e përpilojnë dhe e nënshkruajnë, prokurori shtetit, i akuzuari dhe mbrojtësi i tij.

3. Përfshirja e marrëveshjes për pranimin e fajësisë në të Drejtën Penale

Hyrja e institutit për Marrëveshjen e pranimit të fajësisë në Sistemin penalo-juridik të Kosovës sipas ligjeve të përmendura më lartë është reflektuar edhe në KPRK, meqë duhej të fitohej baza penalo-juridike për zbutjen e sanksionit penal me rastin e lidhjes së marrëveshjes¹⁴⁶.

Dispozitat në KPK në nenin 75 parag 1.3 mbi zbutjen e dënimit thekson: “Kur kryesi ka pranuar fajësinë në kushtet nga neni 233 parag.20 i KPP-së dhe marrëveshja për pranim të fajësisë në formë të shkruar përmban klauzolën në të cilën parasheh zbutjen e dënimit, gjykata do të shqiptojë një dënim më të butë. Në rast të tillë gjykata do të marrë parasysh qëndrimin e Prokurorit, të akuzuarit dhe palës së dëmtuar dhe do të udhëzohet por jo të detyrohet në kufizimet e dhëna në nenin 76 të KPK”. Pra, nuk do të vlejnjë limitet për zbutjen e dënimit sipas KPK neni 76 .

4. Marrëveshja për pranimin e fajësisë në aspektin e të Drejtës së Procedurës Penale

Sipas nenit 233 parag.1 i KPP-së, në çdo kohë para ngritjes së aktakuzës, prokurori i shtetit dhe mbrojtësi mund të negociojnë kushtet e marrëveshjes për pranim të fajësisë, në bazë të së cilës i pandehuri dhe prokurori i shtetit pajtohen për akuzat e përfshira në aktakuzë dhe i pandehuri pajtohet të pranoj fajësinë në shkëmbim për:

1. Pajtimin e prokurorit të shtetit që të rekomandoj gjykatës dënim më të butë, por jo në minimum e parapare me ligj ose minimumin e përcaktuar në paragrafin 7 të këtij neni, ose
2. Konsiderime të tjera në interes të drejtësisë, si është lirimi nga dënimi i parashikuar me nenin 234 të këtij Kodi (të lirohet nga dënimi kur është në pyetje dëshmitari bashkëpunues i cili ka kryer veprën penale por bashkëpunimi me të ka rezultuar me ndjekje penale të suksesshme ndaj kryeseve tjerë të veprës penale ose është arritur që të parandalohet kryerja e veprave penale të tjera).

Në rastet kur dëshiron të arrijë marrëveshje mbi pranimin e fajësisë me prokurorin , mbrojtësi i të pandehurit, ose i pandehuri nëse nuk përfaqësohet nga mbrojtësi, kërkon një takim paraprak me prokurorin e shtetit për të filluar negocimin për marrëveshjen për pranim të fajësisë, dhe në të gjitha këto negociata i akuzuari duhet të përfaqësohet nga mbrojtësi në pajtim me paragrafin

¹⁴⁶ Procedura penale, Libri botuar në 2013, Prof.dr. Ejup Sahiti, fq.329.

1 të këtij neni. Prokurori i shtetit pas pranimit të kërkesës nga i akuzuari për takim preliminar do të informojë kryeprokurorin e zyrës së tij i cili do të jep autorizim për mbajtjen e takimit të tillë. Marrëveshje të tilla mbi pranimin e fajësisë duhet të jenë të shkruara dhe të pranuar nga kryeprokurori i zyrës përkatëse të prokurorisë para se formalisht ti ofrohen të akuzuarit. Ndërkaq, gjykata nuk mund të merr pjesë në negocimin e pranimit të fajësisë, por ajo sipas nevojës mund të caktojë afatet të arsyeshme kohore për të përfunduar marrëveshja e ma së gjati deri 3 muaj, në mënyrë që të mos zvarritet zgjidhja e çështjes penale.

5. Përmbajtja dhe efektet e marrëveshjes për pranimin e fajësisë

E gjithë procedura për pranimin e fajësisë bëhet me qëllim që të arrihet pranimi i fajësisë nga i pandehuri, dhe që kjo çështje të marr fuqinë juridike përmes njohjes së saj nga gjykata. KPP në pjesën që i referohet çështjes së pranimit të fajësisë, ka paraparë zgjidhjen sipas të cilës arritja e marrëveshjes për pranimin e fajësisë është çështje ekskluzive e palëve, përkatësisht e prokurorit publik në njërën anë si dhe të akuzuarit dhe mbrojtësit të tij në anën tjetër. Kjo zgjidhje e jetëson parimin e respektimit të autonomisë së palëve. Në këtë aspekt gjykata nuk ka ndonjë rol aktiv në arritjen e marrëveshjes për pranimin e fajësisë, por ajo mund të caktoj afat të arsyeshëm brenda të cilit duhet të arrihet marrëveshja. Ky afat mund të zgjas më së shumti deri në tre muaj. Konsideroj se kjo zgjidhje është paraparë me qëllim që të ruhet autoriteti i gjykatës dhe të mos zvarritet pafundësisht dhe pa nevojë procedura penale. Rrjedhimisht, çështja e përmbajtjes së marrëveshjes mbi pranimin e fajësisë dhe efektet e saj janë rregulluar me nenin 233 të KPP¹⁴⁷.

Marrëveshja për pranimin e fajësisë duhet të përpilohet me shkrim pasi që përbën dokument formal dhe zyrtar dhe është e detyrueshme për palët. Marrëveshja si e tillë duhet të përmbajë të gjitha kushtet e marrëveshjes e cila duhet të jetë e nënshkruar nga kryeprokurori i prokurorisë përkatëse, mbrojtësi dhe i akuzuari, dhe është detyruese për të gjitha palët nënshkruese.

Marrëveshja mbi pranimin duhet së paku të përfshijë:

1. Pikat e aktakuzës për të cilat i akuzuari e pranon fajësinë;
2. A pranon i akuzuari të bashkëpunojë;
3. Të drejtat nga të cilat hiqet dorë;
4. Përgjegjësinë e të akuzuarit për kompensimin e dëmit palës së dëmtuar dhe konfiskimin e të gjitha të mirave materiale në pajtim me nenet 489-499 të këtij Kodi.

Marrëveshja me shkrim po ashtu mund të përfshijë dispozitën me të cilën palët pajtohen për kufijtë e dëmit që do të propozohen nga ana e prokurorit publik nëse i akuzuari bashkëpunon substancialisht, ndërsa nëse gjykata cakton dënim i cili dëmton njërën palë, pala do të ketë të drejtë ankese kundër vendimit mbi dënimin. Sipas kësaj zgjidhje, marrëveshja e arritur për

¹⁴⁷ Kodi i Procedurës penale, Neni 233 par.12. pika 1-4*Procedura penale, Libri botuar në 2013, Prof.dr. Ejup Sahiti, fq.226.*Internet përmes google “marrëveshja për pranimin e fajësisë”klikuar me dt;20.06.2014

pranimin e fajësisë duhet të jetë e përpiluar me shkrim si dhe të përmbajë të gjitha kushtet mbi të cilat janë pajtuar palët. Përveç kësaj, marrëveshja e tillë, për të qenë valide duhet të nënshkruhet nga kryeprokurori i prokurorisë përkatëse si dhe i akuzuari dhe mbrojtësi i tij. Si e tillë kjo marrëveshje e arritur është e detyrueshme për palët. Pra, palët nuk mund të pranojnë marrëveshjen e arritur në pjesë të caktuara e në pjesët tjera jo. Ajo i obligon palët në tërësinë e saj. Ky është aspekti parimor i përmbajtjes së marrëveshjes. Kjo do të thotë se marrëveshja mbi pranimin e fajësisë mund të fokusohet në përmbajtjen e vetëm të dhënave që konsiderohen të domosdoshme.

Në këto raste marrëveshja mund të përfshijë së paku pikat e aktakuzës për të cilat i akuzuari e pranon fajësinë, faktin se a pranon i akuzuari të bashkëpunoj, të drejtat nga të cilat hiqet dorë nga ana e të akuzuarit (për shembull nga e drejta e ankesës) dhe faktin që përcakton përgjegjësinë e të akuzuarit për kompensimin e dëmit palës së dëmtuar dhe faktin e konfiskimit të të gjitha të mirave materiale të fituar me veprën penale. Konform këtij paragrafi, marrëveshja mund të përfshijë edhe klauzolën me të cilën palët pajtohen për kufijtë e dënimit që do t'i propozohen gjykatës. Në këto raste është fjala për situatat kur i akuzuari shprehë gatishmëri të bashkëpunoj me gjykatën. Pjesë e kësaj klauzole mund të jetë edhe e dhëna që ia njeh të drejtën palës së dëmtuar, që të mund të atakojë aktgjykimin e marrë në pjesën që ka të bëjë me vendimin mbi dënimin.

Gjykata sipas rregullit nuk merr pjesë në negocimin e pranimit të fajësisë, por mund të caktojë afate të arsyeshme brenda të cilave duhet të arrihet marrëveshja. Marrëveshja e arritur i procedohet gjykatës, e cila i ka dy mundësi veprimi.

Gjykata mund:

1. Ta aprovojë marrëveshjen e arritur për pranimin e fajësisë, ose
2. Ta refuzojë atë.

Rrjedhimisht, marrëveshja duhet të prezantohet në gjykatë në seancë të hapur publike. Ky prezantim ju mundëson palëve dhe posaçërisht gjykatës që të njihen publikisht me marrëveshjen e arritur dhe është në funksion të jetësimit të *parimit të drejtpërdrejtë, publicitetit dhe atij të transparencës* në procedurën penale. Para se të vendosë mbi pranimin e marrëveshjes, gjykata duhet ta dëgjojë të akuzuarin, në mënyrë që të bindet:

1. Nëse i akuzuari e ka kuptuar natyrën dhe pasojat e pranimit të fajit;
2. Nëse pranimi i fajësisë është bërë me vullnetin e lirë e të akuzuarit ose jo, dhe
3. Nëse fajësia mbështetet në fakte e prova të dokumentuara e tjera.

Gjykata do ta refuzojë marrëveshjen nëse vlerëson se nuk është plotësuar cilado nga këto rrethana. Nëse e pranon marrëveshjen, gjykata e vendosë marrëveshjen në shkresat e lëndës dhe si e tillë ajo prodhon pasoja juridike. Nëse gjykata e refuzon pranimin e marrëveshjes mbi pranimin e fajësisë, gjykimi vazhdon në pajtim me procedurat që i parasheh KPP. Marrëveshja është e pavlefshme (nule) në rastet kur e cenon rendin publik dhe moralin, është lidhur në kundërshtim me rendin juridik, është ndikuar nga kanosja, dhuna, shtrëngimi ose rrethana tjera

të ngjashme. Rrethanat që i bëjnë të pavlefshme punët juridike në përgjithësi vlejnë edhe në rastin e marrëveshjes për pranimin e fajësisë.

6. Palët në procedurë dhe pozita e tyre

6.1 I akuzuari

Sipas dispozitave të Ligjit i akuzuari mund të bëjë këtë marrëveshje vetëm me vullnetin dhe dëshirën e tij. Në këtë vështrim, është prezent barazia e armëve në pikëpamje të iniciativës dhe bisedimeve. Gjykata nuk ka të drejtën e ndërhyrjes gjatë marrëveshjes për pranimin e fajësisë me çka sigurohet parimi i pafajësisë deri sa i akuzuari të shpallet fajtor.

I akuzuari në procedurën e tillë duhet të ketë mbrojtës (parag.3 të nenit 233, të KPP) dhe për këtë arsye plotësohet me një paragraf të ri të nenit 57 parag.1 pika 1.5 të KPP ku flitet për mbrojtjen e obligueshme në procedurën penale.

I akuzuari ka të drejtë që të merr iniciativë mbi takimin paraprak me Prokurorin Shtetit për përcaktimin e bazave të marrëveshjes për pranim të fajësisë dhe fiton imunitet të kufizuar për deklarimet e tij, dëshmitë në rast se marrëveshja është e pasuksesshme, ose nuk pranohet nga gjykata, nuk do të merren si prova. Po ashtu, ka të drejtën e ankesës ndaj vendimit mbi dënimin të gjykatës kur nuk është respektuar ky kriter, i cili ka të bëjë me faktin se gjykata me rastin e caktimit të dënimit ndaj të akuzuarit që ka arrit marrëveshjen për pranimin e fajësisë ka dhënë një dënim më të rëndë ose më të butë nga ai i përcaktuar në marrëveshje.

6.2 I dëmtuari

Me rastin e lidhjes së marrëveshjes për pranimin e fajësisë, prokurori obligohet që të informoj të dëmtuarin, ndërkaq do të merr pjesë në seancën e shqyrtimit të marrëveshjes në gjykatë dhe do të deklarohet, nëse është seancë e mbyllur ma së voni deri para seancës së caktimit të dënimit. Pra, do të njoftohet se është pranuar marrëveshja dhe kushtet e saj ose është refuzuar e njëjta.

Pavarësisht se ekziston obligim ligjor për prokurorin që të njoftoj të dëmtuarin për negocimin e marrëveshjes për pranim të fajësisë dhe gjykatës për seancën e shqyrtimit të marrëveshjes si dhe deklarimit të dëmtuarit në këtë seancë lidhur me marrëveshjen, nuk paraqet kusht për aprovimin e marrëveshjes nga gjykata.

Prokurori publik detyrohet të informojë palën e dëmtuar me marrëveshjen që arrin formën përfundimtare, dhe kur ekziston kërkesa pronësore juridike që rrjedhë nga vepra penale për të cilën akuzohet, marrëveshja patjetër duhet ti referohet kërkesës së palës së dëmtuar. Me rastin e shqyrtimit të marrëveshjes mbi pranimin e fajësisë gjykata duhet të dëgjojë pikëpamjet e prokurorit, mbrojtësit dhe palës së dëmtuar. Nëse marrëveshja për bashkëpunimin dhe pranimin e fajësisë nga ana e të akuzuarit është e mbyllur, gjykata do ti lejojë palës së dëmtuar të jep deklaratën në përfundim të bashkëpunimit të akuzuarit, para shqiptimit të dënimit.”

I dëmtuari do të deklarohet për kërkesën pasurore juridike në gjykatë para se gjykata ta aprovoj marrëveshjen për pranimin e fajësisë, dhe përgjegjësia e të akuzuarit për kompensimin e dëmit palës së dëmtuar dhe konfiskimi i të gjitha të mirave materiale në pajtim me nenet 489 – 499 të këtij Kodi.”

Kur gjykata shqyrton marrëveshjen për pranimin e fajësisë duhet të dëgjojë pikëpamjet e palëve por edhe të dëmtuarit, ndërkaq në rast se seanca është e mbyllur (për shkak se ka objekt edhe shpalljen e të akuzuarit dëshmitarë bashkëpunues), të dëmtuarit do t’i mundësohet deklarimi me përfundim të bashkëpunimit me të akuzuarit, gjithsesi para shqiptimit të dënimit të akuzuarit.

7. Vendimet e gjykatës me rastin e shqyrtimit të marrëveshjes

Marrëveshja e arritur i procedohet gjykatës, e cila i ka dy mundësi veprimi. Rrjedhimisht ajo mund:

- a. Ta aprovojë marrëveshjen e arritur për pranimin e fajësisë, ose
- b. Ta refuzojë atë.

Marrëveshja duhet të prezantohet në gjykatë në seancë të hapur publike. Ky prezantim ju mundëson palëve dhe posaçërisht gjykatës që të njihen publikisht me marrëveshjen e arritur dhe është në funksion të jetësimin të *parimit të drejtpërdrejtë, publicitetit dhe atij të transparencës* në procedurën penale.

Para se të vendosë mbi pranimin e marrëveshjes, gjykata duhet ta dëgjojë të akuzuarin, në mënyrë që të bindet:

1. Nëse i akuzuari e ka kuptuar natyrën dhe pasojat e pranimin të fajit;
2. nëse pranimi i fajësisë është bërë me vullnetin e lirë e të akuzuarit ose jo, dhe
3. nëse fajësia mbështetet në fakte e prova të dokumentuara e tjera.

Gjykata do ta refuzojë marrëveshjen nëse vlerëson se nuk është plotësuar cilado nga këto rrethana. Nëse e pranon marrëveshjen, gjykata e vendosë marrëveshjen në shkresat e lëndës dhe si e tillë ajo prodhon pasojat juridike. Nëse gjykata e refuzon pranimin e marrëveshjes mbi pranimin e fajësisë, gjykimi vazhdon në pajtim me procedurat që i parasheh KPP.

Marrëveshja është e pavlefshme (nule) në rastet kur e cenon rendin publik dhe moralin, është lidhur në kundërshtim me rendin juridik, është ndikuar nga kanosja, dhuna, shtrëngimi ose rrethana tjera të ngjashme. Rrethanat që i bëjnë të pavlefshme punët juridike në përgjithësi vlejné edhe në rastin e marrëveshjes për pranimin e fajësisë.

8. Caktimi dhe matja e dënimit në rastet e negociimit

Me marrëveshje mund të përcaktohet lartësia dhe lloji i dënimit i cili është paraparë në dispozitat e KPK-së. Në radhë të parë do të respektohen dispozitat ligjore mbi minimumin dhe maksimumin ligjor të posaçëm dhe të përgjithshëm. Në raste të caktuara sikurse të “bashkëpunimi substancial” mund të negociohet edhe nën minimumin ligjor të përgjithshëm dhe të posaçëm për caktimin e dënimit. Në rastet e bashkëpunimit substancial por edhe të bashkëpunimit në përgjithësi për përcaktimin e dënimit në negociata merren parasysh këto rrethana:

4. Rëndësia e pranimin të veprës penale;
5. Rrethana se vepra penale nuk do të mund të provohej në mënyrë ose mjetet të tjera;
6. Pranimi i fajësisë do të ndikojë në pengimin e kryerjes, zbulimin dhe provimin e veprave penale tjera dhe
7. Nëse në rastin konkret ekzistojnë rrethana veçanërisht lehtësuese.

Sipas marrëveshjes janë të mundshme këto variante për përcaktimin e dënimit:

- a. Prokurori shtetit mund të propozojë dënimin dhe masën tjetër ose vetëm dënimin saktësisht,
- b. Dënimi kryesor se bashku me dënimin plotësues.
- c. Gjykim me kusht, vërejtje gjyqësore etj.

Prokurori i shtetit nuk ka të drejtë caktimin e dënimit (*ius puniendi*), prandaj duhet t'i përmbahet rregullave të përcaktuara me ligjin penal material në pikëpamje të matjes së dënimit, rregullave të zbutjes së dënimit etj. me rastin e negociimit të marrëveshjes. Kjo për arsye se pavarësisht se emërtohet akti i shkruar si marrëveshje për pranimin e fajësisë, që fajësinë ka element qendror, po ashtu edhe marrëveshja për dënimin është e rëndësishë së njëjtë. Njëra pa tjetrën në këtë rast nuk mund të qëndrojnë, meqë të dyja burojnë prej vullnetit të akuzuarit dhe prokurorit publik e që janë të mbështetura në dispozitat ligjore, në të kundërtën akti i marrëveshjes pa këto dy elemente nuk mund qëndroje.

9. Tërheqja nga marrëveshja e negociatorëve

Palët, pra prokurori ose i akuzuari mund ta refuzojnë marrëveshjen për pranim të fajësisë të cilën e kanë lidhur vet, para se ajo të paraqitet në gjykatë (parag.11)¹⁴⁸. Në rastin e tillë vazhdohet me procedim të rregullt sikurse edhe në rastet kur negociatat kanë dështuar ose marrëveshja për pranim të fajësisë nuk pranohet nga gjykata. Dëshmitë e dhëna nga i akuzuari, pranimet e fajësisë për pika të caktuara të aktakuzës ose të aktakuzës në tërësi në rastet kur marrëveshja nuk është pranuar nga gjykata, ose palët janë tërhequr nga marrëveshja para paraqitjes së saj në gjykatë do të jenë dëshmi (prova) të papranueshme në procedurën penale në të cilën janë kryer bisedimet dhe në çdo procedurë tjetër.

¹⁴⁸ Kodi i Procedurës penale, Neni 233 par.11

10. Sigurimi i ekzekutimit të marrëveshjes

Garancinë se do të realizohet marrëveshja për pranimin e fajësisë nga të dy palët, në vështrim të dispozitave procedurale që rregullojnë këtë materie, janë evidente. Së pari marrëveshja për pranim të fajësisë hyn në fuqi juridike vetëm pas aprovimit nga gjykata. Palët në çdo kohë, para se gjykata të aprovoj marrëveshjen për pranimin e fajësisë, mund ta refuzojnë/anulojnë/marrëveshjen. Edhe pse gjykata nuk merr pjesë në negociim për pranim të fajësisë, në paralajmërim të palëve që janë në procedurë të tillë, mund të shtyjë fillimin e seancës ma së shumti tre muaj (par.10).

Pasi që gjykata ka aprovuar marrëveshjen për pranimin e fajësisë, mund të mos lejoj të akuzuarin të tërheq pranimin e fajësisë ose prokurorin të anuloj marrëveshjen, përveç në rast se bindin gjykatën se ndonjëri nga kushtet e par. 18, nuk është përmbush, për çka barra e provës bie mbi palën që kërkon zgjidhjen e marrëveshjes (parag.22). Pas aprovimit të marrëveshjes, gjykata mund të caktojë një datë kur palët do të japin deklaratat e tyre në lidhje me dënimin. Mirëpo, gjykata me qëllim që të realizohet obligimi nga marrëveshja për pranim të fajësisë e të akuzuarit që të shërbejë si dëshmitarë bashkëpunues, seancën e dënimit do ta shtyjë në kohën që në ligj nuk është e kufizuar afati. Kjo dispozitë do të merret padyshim si sigurim se do të realizohen obligimet e të akuzuarit nga marrëveshja.

Por, shtrohet pyetja pas kryerjes së obligimeve të palëve sipas marrëveshjes dhe pas aprovimit të saj nga gjykata, posaçërisht në rastin kur është shfrytëzuar cilësia e dëshmitarit bashkëpunues përkatësisht “bashkëpunim substancial” në një çështje penale tjetër, ndërkaq gjykata shqipton dënim tjetër nga marrëveshja e aprovuar nga gjykata, vetëm e drejta në ankesë e palëve për dënimin a mund të quhet sigurim i ekzekutimit të marrëveshjes.

11. Mjetet juridike në procedurat e marrëveshjes

Në vendimin e gjykatës për hedhjen e marrëveshjes për pranimin e fajësisë ankesa nuk lejohet, më që kemi të bëjmë me vendim procesual i cili merret në procesverbal në të cilin palët nuk kanë të drejtën e ankesës. Nga dispozitat që rregullojnë marrëveshjen për pranimin e fajësisë nuk del se në rast se gjykata të njëjtën e hedhë, të ushtrohet ankesë. Përkundrazi, vetëm do të vazhdohet me shqyrtimin gjyqësor në procedurë të rregullt.

12. Ankesa ndaj aktgjykimit që ka bazë marrëveshjen

Domosdoshmërisht shtrohet pyetja, në rast se marrëveshja është pranuar nga gjykata dhe aktgjykimi është marrë mbi këtë bazë, në çfarë drejtimi ose baze mund të ushtrohet ankesë si mjet i rregullt juridik ? Prandaj, nëse gjykata konsideron se janë plotësuar kushtet për pranimin e marrëveshjes, do ta aprovoj dhe do të konstatoj me vendim në procesverbal duke caktuar shqyrtimin për shqiptimin e dënimit dhe masave tjera të parapara me marrëveshje. Pas mbajtjes së shqyrtimit merret aktgjykimi me përshkrimin faktik të veprës dhe cilësimin juridik të

aktakuzës. Duke pasur parasysh këto rrethana mund të konstatohet se ankesa në pikëpamje të dënimit të paraparë me marrëveshje nuk lejohet, për çka ekziston ndalesë ligjore. Për këtë i akuzuari edhe udhëzohet. Në rast se i akuzuari në këtë bazë ankohet, e njëjta do të hedhet si e palejuar.

Në rast se marrëveshja për pranim të fajësisë ka zgjidhur çështjen e marrjes së përfitimit pasuror, shpalljen e aktgjykimit me mjete të informimit publik, vendimin mbi kërkesën pasurore –juridike si dhe mbi shpenzimet procedurale, dhe gjykata aprovon këtë marrëveshje në këto baza, nuk mundet po ashtu të ushtrohet ankesa.

Po ashtu, nuk mundet në këto situata të ushtrohet ankesë në bazë të vërtetimit të gabuar dhe jo të plotë të gjendjes faktike, për arsye se i akuzuari ka pranuar fajësinë në mënyrë të padyshimtë dhe me vetëdije ka heqë dorë nga gjykimi i rregullt. Ndërkaq, pa gjykim dhe administrim të provave në procedurë si fazë qenësore e saj, nuk ka dhe vërtetim të gjendjes faktike e as që aktgjykimi mund të ankimohet në këtë bazë.

Ankesa për të tjera baza nuk është shprehimisht e ndaluar, edhe pse e drejta e ankesës është e garantuar me KEDNJ. Ankesa për shkak të shkeljeve esenciale të dispozitave të procedurës penale si dhe për shkak të cenimit të ligjit penal është e mundur të ushtrohet, edhe pse kjo bazë ankimore vështirë mund të ndikoj në ndryshimin e vendimit të gjykatës mbi ekzistimin e veprës penale dhe përgjegjësisë penale. Pa zhvillimin e procedurës penale parimisht nuk ka shkelje esenciale të dispozitave të procedurës penale edhe pse nuk është e pamundur. Bazuar në këtë p.sh përbërja e trupit gjykues e parregullt, ose në shqiptimin e dënimit. (gjykatësi i cili nuk ka marrë pjesë në shqyrtim kryesor ose është përjashtuar nga gjykimi, përkatësisht ka marrë pjesë gjykatësi i cili duhej të përjashtohet, shqyrtimi është majtë në mungesë të personit që ishte e obliguar prezenca e tij, është cenuar e drejta në mbrojtje, gjykata ka gabuar në pikëpamje të ekzistimit të lejes së ndjekjes nga organi kompetent etj). Situatë e njëjtë paraqitet të shkeljet e ligjit penal. Mund të paraqitet situatë, që vepra për të cilën i akuzuari ndiqet, a është vepër penale, a ekzistojnë rrethanat të cilat përjashtojnë përgjegjësinë penale, a është arrit parashkrimi, është shkelë parimi ne bis in idem, gabimisht është aplikuar ligji material, është tejkualuar autorizimi që ka gjykata sipas ligjit me vendimin për dënim, masën e sigurisë, marrjen e përfitimit pasuror, a janë zbatuar dispozitat mbi llogaritjen e paraburgimit?.

Në pikëpamje të drejtës së prokurorit publik, pavarësisht se nuk ndalohet shprehimisht ankesa në bazë të vendimit mbi dënimin, në rastin kur vetë ka përpiluar marrëveshjen për pranimin e fajësisë të cilin gjykata e ka aprovuar, ankesa do të hidhet si e palejuar.

13. Përfundim

Shikuar në aspektin historik dhe zhvillimor të këtij institucioni, në sistemet juridike me të cilat është aplikuar deri me tani ka dhënë sukses në ndjekjen e kryesve të veprës penale sidomos te krimi i organizuar. Kryerja e veprave penale në bashkë ekzekutim janë tipare te veprat penale të korrupsionit, larjes së parave e tjera, si në ndjekje por edhe në shpalljen fajtor, pasi që është

lehtësuar mënyra e zbulimit të veprave dhe janë siguruar prova të forta dhe të pranueshme në procedurën penale.

Konsiderojmë se pasi që të zbatohen drejtë këto dispozita nga organet e judikatures me siguri se nuk do të mungojnë sukseset në zbulimin e kryesve të veprës penale, gjykimin dhe parandalimin e kryesve të veprave penale. Me zgjidhjet që i ka ofruar Ligji, të cilat edhe mund të plotësohen edhe më tutje, (mund të aplikohet edhe në këtë mënyrë) do të realizohet interesi i Drejtësisë që për çdo rast është më i madh edhe kur një personi i zbutet dënimi ose i hiqet fare në rast se kontributi i tij është rezultat i zbulimit dhe vënies nën përgjegjësi penale të kryesve të veprave penale, veçanërisht te krimi i organizuar, korrupsioni, larjes së parave, trafikimit me njerëz e tjerë.

Në raport me të pandehurin *Marrëveshja për pranimin e fajësisë* i mundëson që të përfitoj lehtësira të rëndësishme procedurale, trajtim më të favorshëm e madje edhe dënim të natyrës më të butë. Meqenëse marrëveshja për pranimin e fajësisë aplikohet në procedurën penale, në masë të konsiderueshme i kursen gjykatat nga një pjesë e madhe e punës. Njëkohësisht, i akuzuari përveç favoreve që i përfiton në këtë aspekt, ky institucion e përmirëson në masë të madhe pozitën e tij si i pandehur në procedurën penale.

Ndërsa sa i përket aplikimit të këtij institucioni të rëndësishëm, sipas të dhënave që i posedojmë, institucioni i marrëveshjes për pranimin e fajësisë në vendin tonë është aplikuar fare pak, përkatësisht në disa raste individuale. Mbetet që në të ardhmen të promovohet më shumë ky institucion i ri, dhe të inkurajohen organet e drejtësisë në shtetin tonë që ta aplikojnë atë në çdo rast kur plotësohen kushtet e parapara me ligj.

Bibliografia

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës
- Kodi Penal i Kosovës
- Kodi i Procedurës Penale i Kosovës
- E drejta e procedurës penale, Ejup SAHITI
- Literaturë të ndryshme nga internet dhe google.